

De Waddenzee als werelderfgoed - veel gestelde vragen

Werelderfgoed

- **Wat is een werelderfgoed?**

"Een object, plek of gebied met natuur en/of cultuurhistorische waarden die uniek zijn in onze wereld en van betekenis zijn voor de geschiedenis en de toekomst van de mensheid en daarom is geplaatst op de Werelderfgoedlijst". De term komt uit het Werelderfgoedverdrag van 1972.

- **Wat is UNESCO?**

UNESCO is de organisatie voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur van de Verenigde Naties. Eén van de taken van UNESCO is om het behoud van werelderfgoederen te bevorderen.

- **Wat is het Werelderfgoedverdrag?**

De Overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed, zoals het Werelderfgoedverdrag officieel heet, is een internationale overeenkomst. Het verdrag kwam onder de hoede van UNESCO in 1972 tot stand. Landen die het verdrag ondertekend en goedgekeurd hebben verplichten zich werelderfgoederen die op hun grondgebied liggen, aan te wijzen en voor komende generaties te bewaren. Deze landen hebben zich ook verplicht internationaal samen te werken bij het in stand houden van werelderfgoederen. Uit het verdrag komt geen eigen wet- of regelgeving voor werelderfgoederen voort. Op 1 januari 2007 hadden 184 landen het verdrag ondertekend en goedgekeurd. Nederland heeft dit in 1992 gedaan.

- **Zijn er verschillende typen werelderfgoederen?**

Ja, UNESCO onderscheidt cultureel erfgoed, natuurlijk erfgoed en mixed sites. UNESCO heeft criteria opgesteld voor werelderfgoederen: er zijn zes criteria voor culturele erfgoederen en vier voor natuurlijke erfgoederen. Een erfgoed moet minstens aan één criterium voldoen om op de Werelderfgoedlijst geplaatst te kunnen worden:

- **Cultureel erfgoed**

Bij cultureel erfgoed gaat het bijvoorbeeld om historische gebouwen of groepen daarvan, historische nederzettingen, of stadscentra die een uitzonderlijke universele waarde hebben. Daarnaast kunnen ook historische cultuurlandschappen, monumenten, gebieden of elementen worden aangemerkt als cultureel erfgoed.

- **Natuurlijk erfgoed**

UNESCO heeft voor natuurgebieden 4 criteria geformuleerd waarmee de uniciteit van een gebied kan worden aangegeven. Het gaat om (het voorkomen van):

- bijzondere natuurlijke verschijnselen of buitengewone natuurlijke schoonheid (criterium vii); en/ of

- uitzonderlijke voorbeelden van stappen in de ontwikkeling van de aarde

- logische processen (criterium viii); en / of

- uitzonderlijke ecologische en biologische processen (criterium ix); en / of

- natuurlijke omgevingsfactoren die zorgen voor een unieke soortenrijkdom of het handhaven van

- bedreigde flora en fauna ter plaatse (criterium x).

Mixed sites

Er zijn ook zogenoemde 'mixed sites'. Dit zijn gebieden die zowel culturele als natuurlijk waarden bevatten, die van uitzonderlijke universele betekenis zijn.

- **Eens werelderfgoed, altijd werelderfgoed?**

Nee, elk land draagt zelf een gebied voor en kan die voordracht dus ook zelf weer intrekken. Dit zal echter niet snel gebeuren aangezien landen toch zullen proberen de verplichtingen van het Werelderfgoedverdrag na te komen en omdat het terugtrekken van de Werelderfgoedlijst schade toebrengt aan het imago van een land. Een land controleert ook zelf of de Werelderfgoedwaarden goed intact blijven en rapporteert hierover aan UNESCO.

- **Welke macht /zeggenschap heeft UNESCO als een gebied op de lijst is geplaatst?**

Met plaatsing van een gebied op de lijst krijgt UNESCO géén zeggenschap over dat gebied of het beheer ervan. Bij serieuze bedreiging van een Werelderfgoed kan UNESCO dit onder de aandacht brengen van de wereldgemeenschap, hulp aanbieden en eventueel in ernstige gevallen zelf het erfgoed op de lijst van bedreigde erfgoederen plaatsen.

- **Brengt plaatsing op de Werelderfgoedlijst investeringsverplichtingen met zich mee?**

Nee, UNESCO legt in directe zin geen investeringsverplichtingen op. Wel brengt plaatsing op de lijst de verplichting met zich mee het gebied of object in goede staat te houden. Als afgeleide daarvan zijn investeringen dan onvermijdelijk.

- **Hebben we in Nederland werelderfgoederen?**

Ja, we hebben in Nederland zes werelderfgoederen: het voormalige Zuiderzee eiland Schokland, verdedigingslinie de Stelling van Amsterdam, het watermolencomplex van Kinderdijk, droogmakerij de Beemster, het Wouda stoomgemaal in Lemmer en het Rietveld-Schröderhuis in Utrecht. Op de Antillen staat de binnenstad van Willemstad (Curaçao) op de lijst. Voor meer informatie [zie hier](#).

De nominatie van de Waddenzee

- **Waarom hebben Nederland en Duitsland de Waddenzee voorgedragen als werelderfgoed?**

Nederland en Duitsland hebben beide het Werelderfgoedverdrag ondertekend. Daarmee verplichten zij zich aan te geven wat binnen hun grenzen werelderfgoedwaardig is, er zorgvuldig mee om te gaan en er zorg voor te dragen. Volgens beide landen voldoet de Waddenzee aan de voorwaarden die UNESCO stelt aan natuurlijk werelderfgoed. De werelderfgoedstatus biedt de Waddenzee wereldwijde erkenning en waardering. In andere gebieden blijkt dat plaatsing op de lijst gevoelens van trots en verbondenheid met het gebied versterkt.

- **Is draagvlak bij de bewoners een voorwaarde voor de nominatie?**

Ja, dit is een voorwaarde voor zowel UNESCO als voor de Nederlandse regering. Bewoners en gebruikers zijn op meerdere manieren uitgenodigd om hun mening bekend te maken. De voordracht werd georganiseerd in nauwe samenwerking met de overheden en niet-bestuurlijke partijen in de Waddenzeeregio.

De Waddenzee

- **Wat maakt de Waddenzee zo bijzonder?**

- De Wadden vormen het grootste ononderbroken systeem van zand- en slikplaten ter wereld met een grotendeels ongestoorde natuurlijke dynamiek.
- De eilanden werken als een 'barrière', waarachter gemakkelijk zand en slik (sediment) neerslaat. Dit komt omdat het meeste water relatief rustig en ondiep is. De aard en omvang (bijna 10.000 km²) van dit systeem van onbegroeide zand- en slikplaten en barrière eilanden is uniek.
- Getijdengebieden in de wereld van soortgelijke grootte, zoals de Banc d'Arguin National Park in Mauretanië, zijn moeilijk met onze Wadden te vergelijken. Zij liggen in een andere klimaatzone en hebben daardoor een andere flora en fauna. Rivieren hebben daar een grotere invloed op het gebied en er is een andere soort sedimentatie.
- Op Europese schaal is de Waddenzee het grootste en belangrijkste kustgetijde-wetland. Het is 16x zo groot als de tweede in rij, Morecambe Bay in Engeland, en 1,5 x zo groot als alle 55

wadden in de 155 Britse estuaria samen.

- Op veel plekken in de Waddenzee zijn er unieke voorbeelden van gelijktijdige wederzijdse beïnvloeding van landschappelijke, biologische en ecologische processen. Deze zijn te vinden in de duinen, de geulen, de wadplaten en de kwelders. De omvang en sterkte van deze processen zijn uniek. Een voorbeeld hiervan is de ontwikkeling van mosselbanken.
- In grote delen van de Waddenzee komt nog ongestoord een 'intrinsiek fractaal patroon' voor, dat uniek is op wereldschaal. Het gaat hierbij om een patroon van zeegaten, geulen en prielen dat op verschillende schaalniveaus zichtbaar is: op de schaal van satellietbeelden, op luchtfoto's van de Waddenzee tot op de schaal van meters tot decimeters in wadplaten en kwelders.
- Er komen duinen en kwelders voor in alle stadia van ontwikkeling en er is een grote variëteit aan overgangsgebieden (droog – nat, zout – zoet). Daardoor is er sprake van een uitzonderlijke soortenrijkdom, waarbij een groot deel van deze soorten zich op speciale wijze heeft aangepast om te overleven in de specifieke leefomgeving.
- Internationaal is de Waddenzee erkend als een biologisch ecosysteem dat een uitzonderlijk grote voedselrijkdom voortbrengt. De productiviteit in termen van biomassa is een van de grootste in de wereld. De primaire productie door bodemalgen is de hoogste in de wereld ten noorden van de 42e breedtegraad.
- Het is daardoor een belangrijk voedsel-, paai- en kraamgebied voor vis, schelpdieren en weekdieren. Vissoorten als schol, tong en haring groeien op in de Waddenzee voordat ze commercieel worden bevestigd in de Noordzee. De Waddenzee is als het ware een 'kraamkamer' voor vissen. Er is bovendien een gevarieerde en zeer specifieke flora en vegetatie. Zeezoogdieren zoals de gewone en de grijze zeehond komen in grote aantallen voor. In handboeken wordt vaak naar deze aspecten verwezen.
- De Waddenzee heeft een bijzondere relatie met de Noordzee. De Noordzee is een van de weinig relatief ondiepe en beschutte zeeën met een hoge visproductie op het noordelijk halfrond. De combinatie van zo'n grote, ondiepe, hoogproductieve zee met een systeem zoals de Waddenzee is uniek op de wereld.
- De Waddenzee is internationaal van uitzonderlijke betekenis als pleisterplaats, rui- en overwinteringsgebied voor minstens 52 populaties van 41 trekvogelsoorten die de Oost-Atlantische vliegrouete gebruiken. Veel soorten overwinteren in zuidelijke streken (van Frankrijk tot zuidelijker dan Zuid-Afrika) en broeden in het noorden (van Scandinavië tot in de toendra's van Siberië, Canada en Groenland). Op de heen- én de terugreis doen ze de Wadden aan om hun vetreserves aan te vullen.
- De aantallen vogels van 44 populaties van 34 soorten zijn zo hoog dat de Waddenzee onvervangbaar is als tussenstop of als rui- en overwinteringsgebied. Daarom is de Waddenzee essentieel voor het voortbestaan van deze vogelsoorten. Een ernstige aantasting van de Waddenzee betekent een verlies aan biodiversiteit op wereldschaal.
- Een maximum van 6.1 miljoen vogels is tegelijkertijd aanwezig in de Waddenzee.
- Elk jaar trekken gemiddeld 10 – 12 miljoen vogels tussen hun broedgebieden in Siberië, Scandinavië, Groenland en noordoost Canada en hun overwinteringsgebieden in Europa, Afrika of zelfs verder zuidwaarts.
- Het is goed zichtbaar hoe de mens in de loop der jaren het landschap aan het wad in samenspel met de natuur heeft gevormd.
- Het gebied is bijzonder vanwege de rust en de weidsheid en uniek vanwege de getijdendynamiek op deze schaal.
- In weinig andere gebieden ter wereld is het mogelijk om zó relatief veilig de grote natuurkrachten te ondergaan die de omgeving dagelijks scheppen en herscheppen. Deze intense ervaring, zowel voor bewoners als bezoekers, maakt deel uit van de bijzondere belevingswaarde van de Wadden.
- Weinig gebieden in de wereld van vergelijkbare grootte zijn even goed beschermd als de Waddenzee. Nederland, Duitsland en Denemarken zijn begin tachtiger jaren van de vorige eeuw begonnen daarin samen te werken. Daaruit is het trilaterale Waddenzeeplan voortgekomen.

Daarnaast leidt onze nationale regelgeving, samen met de huidige internationale regelgeving, tot een uitgebreide bescherming.

- Nederland, Duitsland en Denemarken zijn er bovendien in geslaagd om hun kwaliteitscontrole (monitoring) op elkaar af te stemmen, waardoor in alle drie de landen helder te meten is hoe het met de (hele) Waddenzee gaat. Er is een reeks van meetgegevens over meerdere jaren. Dat is ook uniek in de wereld.

- Rondom het Waddengebied zijn er veel universiteiten en onderzoeksinstituten. Al vele decennia worden allerlei facetten van de Waddenzee intensief bestudeerd. Daardoor zijn er veel onderzoeksgegevens beschikbaar die wereldwijd van grote betekenis zijn, onder meer voor het onderzoek naar zeespiegelstijging, lange vogeltrekbewegingen en depositiesystemen. Die wetenschappelijke kennis is volgens de Nederlandse Natuurbeschermingswet een belangrijke waarde die ook beschermd moet worden. In internationale wetenschappelijke handboeken wordt vaak verwezen naar de Waddenzee.

- De combinatie van de open horizon, de grenzeloze lucht die zich erboven uitstrekt en de onduidelijke overgang tussen wadplaten en de zee veroorzaakt een geheel eigen schoonheid en roept een ervaring van oneindigheid op. De dynamiek van de getijden en de lokale bewegingen van zwermen trekvogels versterken deze ervaring.

- **Samenspel mens en natuur**

Het Waddengebied kenmerkt zich al eeuwen door het samenspel tussen mens en natuur. Hierbij gaat het zowel om het (historische en huidige) medegebruik als de beleving van het gebied door de mens. De Waddenzee wordt voorgedragen bij UNESCO in de huidige staat, dat wil zeggen met de huidige menselijke activiteiten, de huidige regelgeving, het huidige beheer en de huidige staat van de natuur. Plaatsing op de Werelderfgoedlijst zal hieraan niets veranderen. Daarmee blijft er ook in de toekomst nadrukkelijk ruimte voor bestaande vormen van benutting en beleving van de Waddenzee door de mens. Ook nieuwe vormen zijn mogelijk, zolang ze de unieke waarden van het gebied niet schaden. UNESCO verwacht dat er voldoende voorzieningen zijn voor toeristen en dat er voldoende faciliteiten zijn voor voorlichting over het gebied.

Beperkingen / Regelgeving

- **Leidt plaatsing op de werelderfgoedlijst tot extra regelgeving?**

Plaatsing op de lijst leidt niet tot nieuwe regelgeving of beperkingen. Het levert ook geen extra juridische bescherming op. Bij nominatie moet worden aangetoond dat de bestaande regelgeving en het bestaande beheer voldoende zijn om de unieke waarden te behouden. Er komen dus geen nieuwe regels bij. Er wordt ook geen afbreuk gedaan aan bestaande rechten en eigendommen.

- **Is er na plaatsing ruimte voor wijzigingen in beheersplan en regelgeving?**

Beschermings- en beheersplannen zijn niet statisch. Ze zullen zich aanpassen aan nieuwe ontwikkelingen en uitdagingen. Binnen het kader van duurzame ontwikkeling moeten ontwikkelingen mogelijk blijven. Bovendien kunnen het Trilaterale Waddenzeeplan en de nationale beschermings-, beheers- en planningsprogramma's met de tijd ook veranderen. Dat zal geen problemen opleveren zolang de waarden, waarvoor het beschermde deel van het Waddenzeegebied als natuurlijk erfgoed op de Werelderfgoedlijst geplaatst is, behouden blijven.

- **Geeft plaatsing verplichtingen?**

Er moet voor een werelderfgoed een goed beheersplan zijn en lange-termijn bescherming moet gegarandeerd zijn. Ook is het nodig dat de situatie ter plekke wordt gemonitord en dat daar periodiek over wordt gerapporteerd. Dit om er zeker van te zijn dat de eigenschappen, waarom de plek werd genomineerd, bewaard blijven over de jaren. De Waddenzee voldoet aan de genoemde bescherming. De nationale en internationale (o.a. EU) regelgeving die van toepassing is, het trilaterale Waddenzee Plan, samen met het trilaterale monitorings- en beoordelingsprogramma,

leveren een samenhangend geheel van uitgangspunten, doelen, beleidslijnen, beheer en monitoring, dat voldoet aan de eisen van het Werelderfgoedverdrag.

- **Wonen we straks in een groot openluchtmuseum, waar we niets meer mogen?**

Nee, UNESCO kan geen extra regels of wetten maken. Gemeenten, provincies en het Rijk blijven de regelgeving in en om de Waddenzee zélf bepalen. Wat op dit moment mag, mag straks ook. Los van het Werelderfgoed is het natuurlijk mogelijk dat in de loop der tijd de bestaande wet- en regelgeving verandert, maar deze aanpassingen zijn geen gevolg van een eventuele aanwijzing van het gebied als Werelderfgoed.

Ook het 'kleinschalig historisch medegebruik', mits passend binnen de huidige wettelijke kaders, blijft toegestaan. Dit is expliciet afgesproken tijdens de 9e regeringsconferentie in Esbjerg (2001) en is ook benoemd in de derde PKB.

- **Wat staat er in het convenant?**

De kern van het convenant is dat het Rijk, de provincies, de Waddeneilanden en de Waddenzeegemeenten met elkaar afspreken dat zij uit de aanwijzing van de Waddenzee als Werelderfgoed geen verdere regelgeving of beperking zullen laten voortvloeien. Deze partijen zullen samen met de niet-bestuurlijke organisaties die dit convenant ondersteunen eens in de zes jaar de werking van het convenant evalueren.

- **Is de vrijheid van bewoner en gebruiker in het geding?**

Nee. De exclusieve werelderfgoedstatus wordt alleen toegekend als ervoor gezorgd is dat de unieke waarden behouden blijven. Bestaande en nieuwe activiteiten blijven mogelijk zolang ze geen afbreuk doen aan de unieke waarden.

- **Hoe zit het met de gaswinning?**

Het hele gebied wordt voorgedragen met alle activiteiten die nu ook plaatsvinden. Nederland is van mening dat de huidige vergunningsvoorwaarden en het uitgangspunt dat het gas wordt gewonnen met 'de hand aan de kraan' voldoende waarborgen bieden dat de universele waarden van het Waddengebied niet worden aangetast. Het systeem van platen en geulen, de openheid en de verscheidenheid aan natuur blijven intact.

Kansen en voordelen

- **Wat levert het op?**

Met een plaats op de Werelderfgoedlijst krijgt de Waddenzee officieel internationale allure zoals de Everglades in de Verenigde Staten en het Great Barrier Reef in Australië.

Ervaringen uit gebieden elders op de wereld leren, dat die status kansen biedt. Het Werelderfgoed blijkt een sterk merk: het roept het beeld op van origineel en uniek. Hoewel ieder Werelderfgoed zijn eigen economische context heeft, blijkt de mate waarin de status rendeert vooral af te hangen van de ambitie die ondernemers en overheden hebben. Kortom, het is aan de regio zelf om te bepalen wat ze doet met de kansen die de werelderfgoedstatus biedt. In dit verband kunnen de volgende opmerkingen worden gemaakt.

- **Levert plaatsing geld op?**

De werelderfgoedstatus levert geen geld op van UNESCO. Er is weliswaar een fonds, maar dit is van zeer beperkte omvang en alleen ingesteld om in 'noodgevallen' in te zetten in met name arme landen, als het behoud van het Werelderfgoed daar om een of andere reden in gevaar komt.

- **Brengt de werelderfgoederkenning met zich mee dat aanspraak gemaakt kan worden op speciale budgetten?**

Nee, er kan geen aanspraak gemaakt worden op speciale budgetten. Wel is het zo dat een werelderfgoederkenning er aan kan bijdragen dat een project in de regio eerder in aanmerking komt voor (EU) subsidies.

[Meer informatie over Waddenzee Werelderfgoed.](#)